

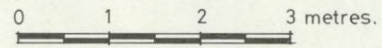
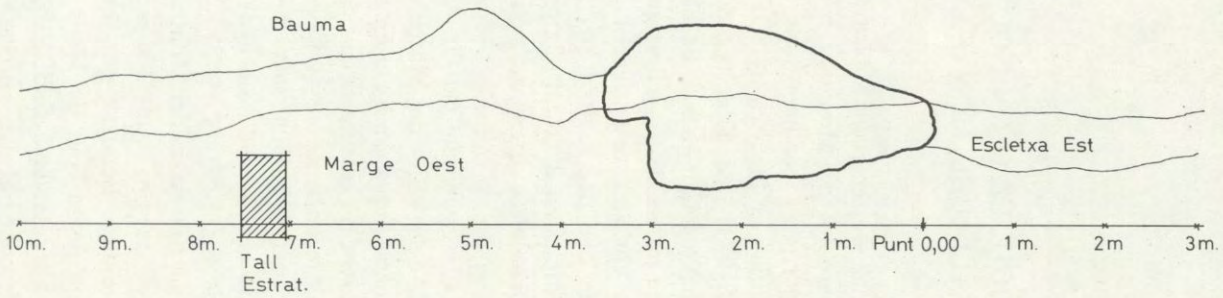
L'HORT DE LA BOQUERA, UN NOU JACIMENT A LA VALL DEL MONTSANT

Dins del nostre programa de recerca i d'excavació de la zona que envolta la població de Margalef de Montsant (Priorat, Tarragona), ens hem centrat en el seu jaciment més important, la cova del Filador, fins el moment ben coneguda per la tasca del Dr. Vilaseca (VILASECA 1935, 1949, 1953, 1968, 1973) i per la revisió feta pel Dr. J. Fortea (FORTEA 1973). Però no hem volgut deixar de banda la gran quantitat de petits jaciments i de tallers de superfície que es troben als voltants de Margalef. Molts d'ells van ser ja descrits pel Dr. S. Vilaseca (VILASECA 1935, 1953) i fa ben poc revisats per la Dra. M. Genera en la seva, de moment inèdita, tesi doctoral (GENERA 1979); nosaltres ens hem limitat a localitzar-ne els que ens ha sigut possible i a constatar la presència de sílex o no.

La identificació dels punts esmentats pel Dr. Vilaseca es feia amb la inestimable col·laboració dels veïns de Margalef, que en tot moment ens ajudaren en la nostra tasca, amb l'orientació d'un dels alumnes que treballaren a l'excavació i que va néixer a Margalef, en Jordi Nogués, i amb l'ajuda dels estudiants de la Delegació Universitària de Tarragona que participaven a la campanya d'excavacions. Va ser gràcies a aquestes facilitats que un dia vam anar a parar a un punt no assenyalat fins el moment.

El lloc es troba a una de les terrasses del Montsant, a uns 25-30 mts. d'alçada sobre l'actual nivell del riu, a uns 300 mts. aigües amunt del poble i ben a prop de l'hort de la Boquera, que li dona el nom. A una d'aquestes feixes s'obra una petita cova de 3 mts. d'ample, 1,70 d'alçada i 2,30 de profunditat, encarada a Sud. Però no és precisament dins de la coveta on vam descobrir el sílex «in situ», sino a les esclertes que queden sota la bauma, que té uns 4 mts. d'alçada, a dreta i esquerra de la cavitat. Com molt bé pot apreciarse en el dibuix del tall

HORT DE LA BOQUERA
ALÇAT DEL JACIMENT

ESCALA: 1 / 50

del jaciment que acompanya al text, sota l'esclletxa hi quedava encara un nivell de terra que constituïa el que hem anomenat marge.

A la zona Est l'esclletxa proporcionà material de sílex que fou extret amb dificultats donada la seva forta cimentació. La presència de sílex arribava tan sols fins a 3 mts. del punt zero, extrem oriental de la coveta. De les 88 peces recuperades, tan sols 4 eren útils, dos gratadors i dos burins, com pot comprovarse en els dibuixos i l'anàlisi tipològica que seguirà. El marge en aquest sector Est era estèril i d'escassa potència (50 cms.).

La zona Oest oferia alguns canvis. L'esclletxa, en alguns punts amb gairebé un metre d'alçada, estava tan compactada que la seva excavació es feia impossible; ademés hem d'afegir que el sílex no es veia en abundància en aquella part. On sí hi era present era per sota de l'esclletxa, és a dir, en el marge, que no era vertical, sino que feia un lleuger pendent cap a la feixa. En aquest marge Oest hi vam poder recuperar 388 peces, de les quals 17 eren útils, que són també descrits i reproduïts en aquest article. Dominen els gratadors i les rascadores, hi ha algun denticulat i un burí, però sobre tot destacariem la presència de dues fulletes i d'una punta de dors rebaixat, bon indicatiu per una posterior atribució cronològica.

Com a ampliació del nostre treball vam decidir d'obrir un petit tall estratigràfic, ja situat en el plà general i del que en donem també detall. Com pot comprovarse, vam arribar a distingir 4 nivells, que a continuació passem a descriure.

Nivell I. — D'uns 4 cms. de potència, representa la terra superficial del marge.

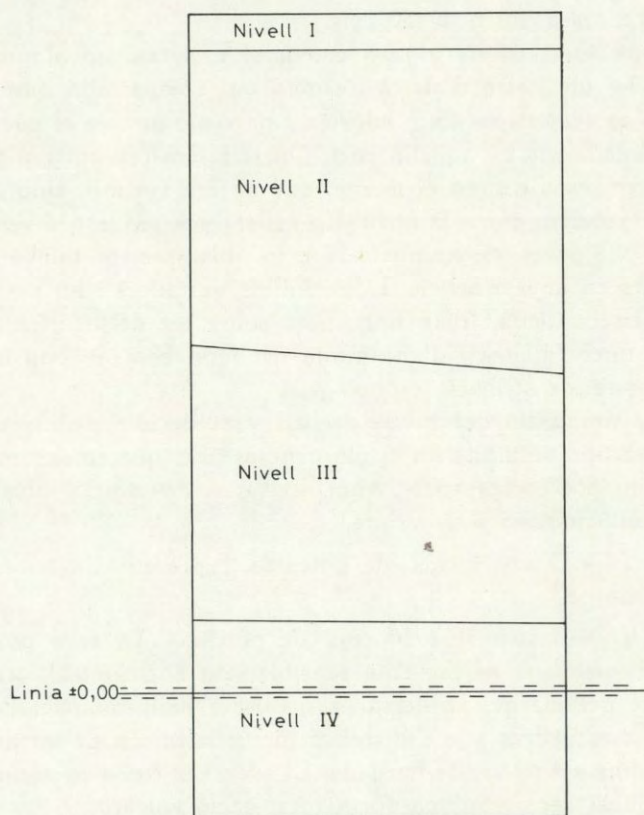
Nivell II. — Entre 33 i 36 cms. de potència. La seva posició no és vertical, sino que es presenta sensiblement horitzontal, formant la major part del marge. La terra és grisosa i molt compactada, dura d'excavar. Les pedres que s'hi troben incrustades són de tamany considerable, fins a 15 cms. de llargada. El sílex s'hi troba en abundància, recobert quasi sempre d'una forta incrustació calcària.

Nivell III. — Entre 28 i 31 cms. de potència. La terra és polsegosa i també molt ben cimentada, d'un color indubtablement més clar, grogenc. Esterilitat total en quant a sílex.

Nivell IV. — Perfectament diferenciat de la resta, no podem determinar la seva fondaria, ja que no hem arribat al seu final, dons s'endinsa en el marge. El sediment és una grava molt petita, dins de la qual arriba a distingir-s'hi una serie de capes horitzontals, producte

HORT DE LA BOQUERA

TALL ESTRATIGRAFIC
MARGE OEST JULIOL 1979

decímetres 0 1 2

ESCALA: 1/5

de la deposició, fruit d'un possible fenomen fluvial, dons ens trobem en una terrassa del riu Montsant, a 25-30 mts. d'alçada, com ja hem esmentat abans.

Com a complement del material del jaciment es feu una recollida de superfície a la feixa da davant de la coveta. De les 57 peces que vam conservar (allà van quedar moltíssimes ascles i trossos informes) hi hem distingit 6 nuclis i 24 útils, descrits i dibuixats. Destacariem la presència d'alguns útils carenats, amb retoc sobreelevat, i sobre tot el predomini dels abruptes, amb una punta i sis fulletes de dors rebaixat i dues fulletes de dors truncades.

Donarem, per finalitzar, la descripció de tots els útils recuperats a l'Hort de la Boquera. Per fer-ho utilitzarem la llista tipològica creada pel professor francès G. Laplace i publicada fa sis anys (LAPLACE 1974). Les sis columnes que segueixen a la descripció corresponen respectivament a l'alçada del retoc en els gratadors, a la fragmentació de l'útil, a la seva llargada, a la seva amplada, al seu gruix i al tipus de taló, si és possible de distingir-ho; aquest sistema de descripció l'hem emprat ja en d'altres publicacions (FULLOLA 1976). La numeració dels útils és independent en cada cas, com ja s'ha vist amb els dibuixos; en el material de superfície s'hi van posar les sigles HB1, HB2, etc.; en el material de l'esclletxa Est, HB-EE-1...; en el del marge Oest, HB-MO-1...

Hort de la Boquera. Anàlisi tipològica. Mat. superfície. HB1, HB2...

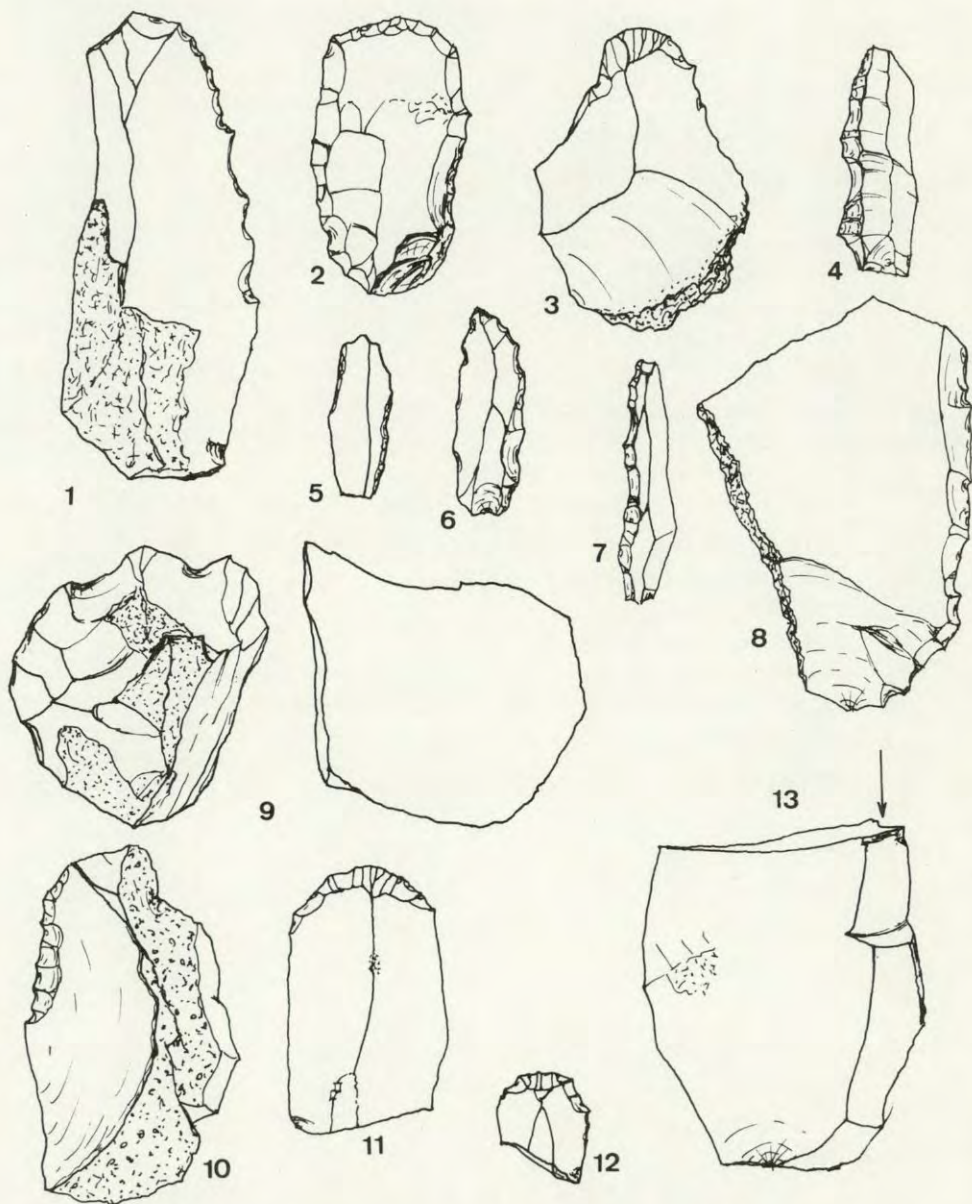
	hr	f	L	l	e	t
1. D322 med dex [Sp(m)i]		ar	(61)	26	12	tl
2. G12 [Smd sen + Spd + S(E)pd dex]	4		38	21	8	
3. G322 [Spd]	4		42	28	15	
4. D325 [SEpd]	24		39	30	36	
5. PD23 [Apd dex]			27	10	4	
6. LD21 [Apd sen]		a-br	(22)	8	4	
7. LD21 [Apd sen]			30	11	5	tp
8. LD21 [Apd dex]		ar	(33)	7	4	tl
9. A1 trav dit angulós [Ami]			55	36	6	tf
10. B12 plan rect dist i		ar	(47)	38	13	td
11. R11 med dist sen [Sm(p)d]			48	29	11	tl
12. G11 [Spd]	3	fd	(15)	(12)	4	
13. G11 [Spd]/.Smd med sen	7	br	(36)	21	8	
14. G12 [Smd sen + Spd + Smd dist dex]	3		31	24	5	tf
15. G12 [Spd sen div + Spd + Spd dex div]	4		28	20	5	tl
16. G21 [Spd sen + Spd + Spd dex]	6	br	(37)	18	7	
17. G11 [Spd]	7		50	35	12	tl
18. G311 [SEpd]	26		59	23	35	
19. B11 plan polig dist dex			59	40	25	
20. LD21 [Apd sen]/.Smmd prox dex		ar	(20)	8	4	
21. LD21 [Apd sen]		ar	(24)	6	4	
22. LD21 [Ap(m)p sen]		ar	(25)	9	2	tp
23. LDT11 [A(E)pd trav dist + Apd dex]			27	8	4	tl
24. LDT11 [Apd trav dist + Apd dex]		br	(24)	7	4	

Material Escletxa Est (marcat HB-EE-1, etc.)

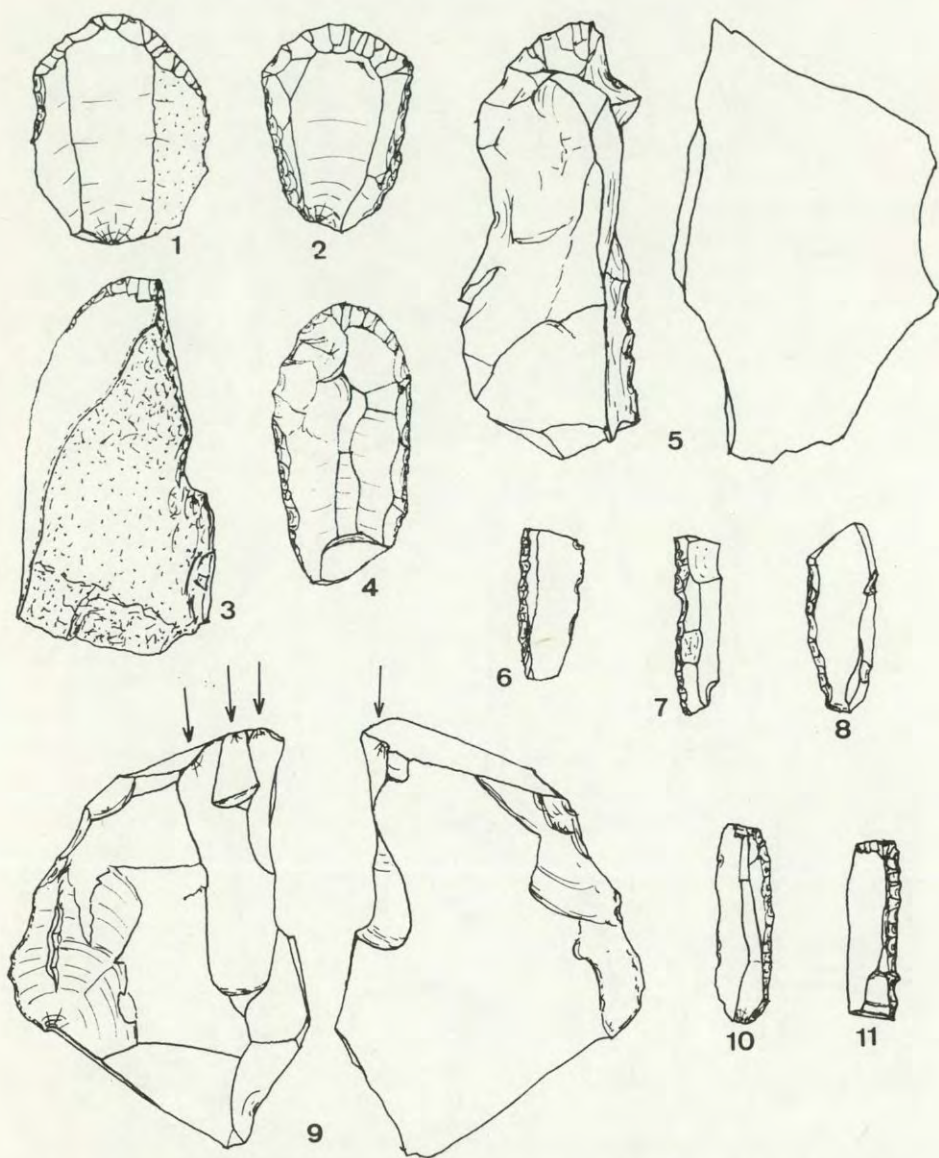
	hr	f	L	l	e	t
1. G21 [Spd + Sm(p)d dex]	4	br	(19)	(16)	6	
2. G12 [Smd dist sen + Spd]	9		41	27	9	tl
3. B11 plan polig prox dex i			46	25	18	
4. B11 plan rect dist dex			51	32	17	tl

Material marge Oest (marcat HB-MO-1, etc.)

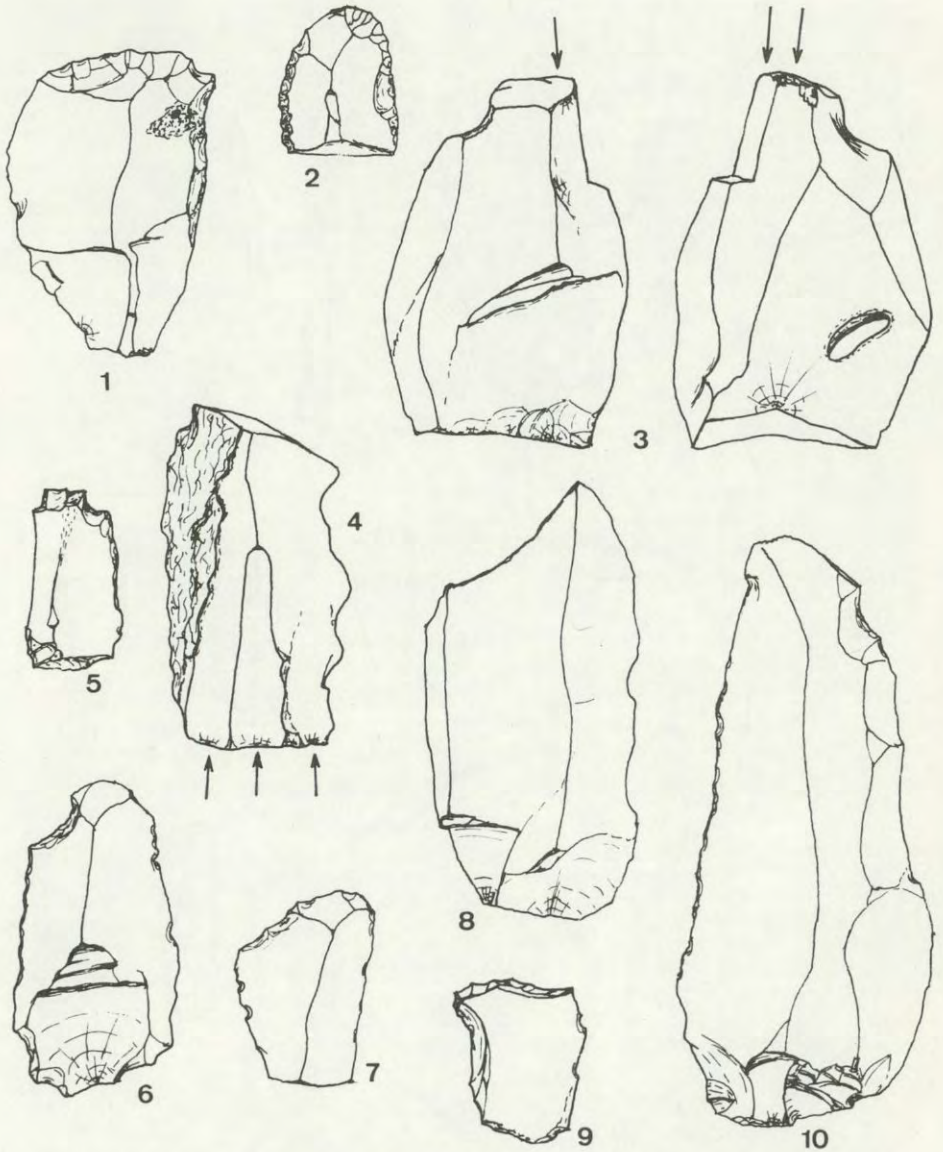
	hr	f	L	l	e	t
1. R11 dist med dex [Smd]			24	13	5	tf
2. R11 dist dex conv [Sm(p)d]			80	33	11	tl
3. R11 dist med dex sin [Smi]			58	28	6	tl
4. R21 dist sen conv [Spd]			27	17	7	tl
5. D11 med prox [Smd]		ar	(56)	22	9	tl
6. D21 dist sen [Spd]			40	25	7	
7. G11 [S(A)pd]	4		23	17	6	
8. G11 [Spd]	6		37	20	9	
9. G12 [Spd sin+Spd dex]	7		21	24	8	
10. G11 [Spd]	9	br	(33)	52	12	
11. G22 [Spd dist sen conc+Spd+ Sp(m)d dist dex conv]	6		26	27	7	
12. G312 [Smd dist sen+Spd]	8		39	13	9	
13. B22 plan rect dist sen/+S(A)pd trav dist conc			38	26	7	tp
14. T21 [Apd trav dist]		br	(19)	19	7	
15. LD21 [Apd dex]		a-br	(23)	6	4	
16. LD21 [Apd dex]		a-br	(18)	7	3	
17. PD23 [Apd proc med sen rect-Apd dist sen conv]		br	(32)	10	3	

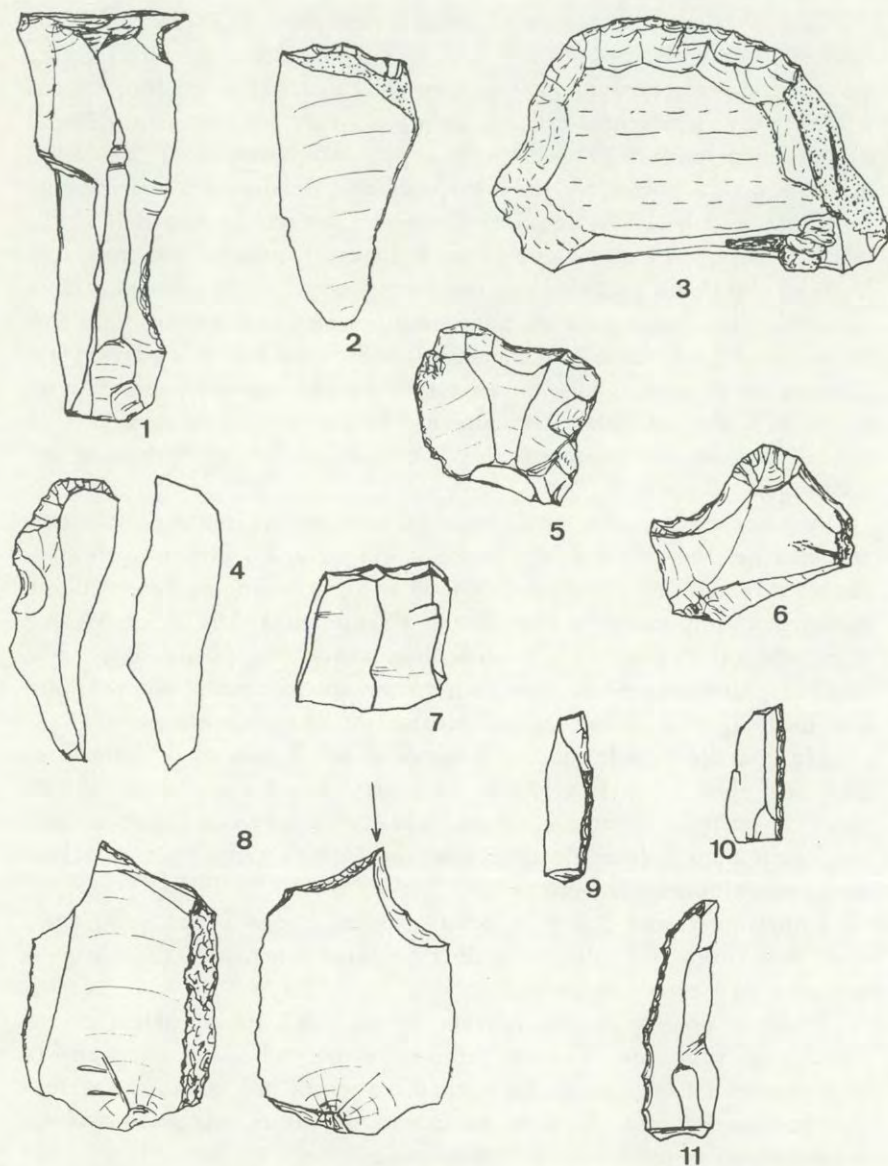
Hort de la Boquera, mat. superfície: 1, HB1, D322. 2, HB2, G12. 3, HB3, G322. 4, HB7, LD21. 5, HB6, LD21. 6, HB5, PD23. 7, HB8, LD21. 8, HB9, A1. 9, HB4, D325. 10, HB11, R11. 11, HB13, G11. 12, HB12, G11. 13, HB10, B12.

Hort de la Boquera, mat. superfície: 1, HB14, G12. 2, HB15, G12. 3, HB17, G11.
 4, HB16, G21. 5, HB18, G311. 6, HB20, LD21. 7, HB21, LD21. 8, HB22, LD21.
 9, HB19, B11. 10, HB23, LDT11. 11, HB24, LDT11.

Hort de la Boquera, Escl. Est: 1, HB-EE-2, G12. 2, HB-EE-1, G21. 3, HB-EE-4, B11. 4, HB-EE-3, B11. Marge Oest: 5, HB-MO-1, R11. 6, HB-MO-6, D21. 7, HB-MO-4, R21. 8, HB-MO-3, R11. 9, HB-MO-7, G11. 10, HB-MO-2, R11.

Hort de la Boquera, Marge Oest: 1, HB-MO-5, D11. 2, HB-MO-8, G11. 3, HB-MO-10, G11. 4, HB-MO-12, G312. 5, HB-MO-9, G12. 6, HB-MO-11, G22. 7, HB-MO-14, T21. 8, HB-MO-13, B22. 9, HB-MO-15, LD21. 10, HB-MO-16, LD21. 11, HB-MO-17, PD21.

Com a resum direm que el conjunt recuperat (533 peces, de les quals 45 són útils i sis nuclis, més un cargol sencer al marge Oest) s'enquadra perfectament dins del que el Dr. Vilaseca va donar a conèixer com a «estacions-tallers» de sílex i més concretament en una de les seves variants (VILASECA 1953, pàg. 426, paràgraf 2^{on}). En el cas que ens ocupa potser seriem més partidaris de dir-ne jaciment, com fa Vilaseca amb el Filador, Sant Gregori, Cisterer, la cova dels Colls, la de la Jove, etc., donat que hi ha sediment i material «in situ» i va fer falta una petita excavació per recuperar les peces. El mot «estacions-tallers» creiem que hauria de guardarse per els llocs tan sols amb troballes de superfície, tal i com sembla desprendre's dels paràfrats esmentats de Vilaseca, allà on es pugui pensar realment que fou un taller, és a dir, un indret on s'anava a buscar els nuclis de sílex i on es desbastaven per percussió fins a obtenir les ascles desitjades per aconseguir els útils.

A pesar de tot això s'ens fa difícil de precisar una atribució cronològica pels materials de l'Hort de la Boquera. La presència de gratadors carenats i de musell podria indicar que ens trobem davant d'una indústria aurinyaciana; d'altra banda l'abundància dels elements amb dors rebaixat ens indica un moment més avançat, potser dins de la tradició gravetiana de la zona, ben remarcada per molts autors, entre ells Jordà (JORDÀ 1954), potser ja dins de l'Epipaleolític.

Un possible paral·lel podria trobar-se al nivell inferior de Sant Gregori de Falset (VILASECA 1934). En aquest estrat s'ens situen variats tipus de gratadors, entre els quals n'hi ha de carenats i amb musell, juntament amb fulletes de dors rebaixat i altres elements més aclaridors com algunes Gravettes.

Coneixem també que a la zona gironina aquesta associació entre gratadors carenats i fulletes de dors ha estat constada sense haver-se arribat a cap conclusió definitiva.

Podriem pensar en una barreja de materials quan parlem de jaciments de superfície. Però el fet d'haver-ne trobat «in situ» ens fa que pensem tan sols en una atribució d'aquesta indústria a fases leptolítiques sense més. Amb la publicació d'aquests materials aspirem modestament a contribuir al millor coneixement de les indústries de sílex de les comarques tarragonines i a que, en el seu moment, poguem aclarir entre tots aquest fosc interrogant de les estacions tallers i dels jaciments de superfície al nostre país.

BIBLIOGRAFIA

- FORTEA, J., 1973: «Los complejos microlaminares y geométricos del Epipaleolítico mediterráneo español», Salamanca, pp. 335-350.
- FULLOLA, J. M., 1976: «Cova del Parpalló. Solutreano» a l'Archivio di Tipologia Analitica n.º 4, Siena, pp. 13-140.
- GENERA, M., 1979: «Evolució del poblament prehistòric i protohistòric a les comarques de la Ribera d'Ebre i del Priorat», Tesi Doctoral inèdita, Fac. de Geogr. i Història, Univ. de Barcelona, Barcelona.
- JORDÀ, F., 1954: «Gravetiense y Epigravetiense en la España mediterránea», rev. Caesaraugusta n.º 4, Saragossa, pp. 7-30.
- LAPLACE, G., 1974: «La typologie analytique et structurale; base rationnelle d'étude des industries lithiques et osseuses», a Banques de données archéologiques, Colloq. Nat. C.N.R.S., Marsella, pp. 91-143.
- VILASECA, S., 1934: «L'estació taller de sílex de Sant Gregori», Mem. de la Acad. de Ciencias y Artes, vol. XXIII, n.º 21, Barcelona.
- VILASECA, S., 1935: «La indústria del sílex a Catalunya», Reus, pp. 16-20.
- VILASECA, S., 1949: «Avance al estudio de la cueva del Filador de Margalef (prov. de Tarragona)», a l'Archivo Español de Arqueología n.º 77, Oct.-Dic. 1949, Madrid, pp. 347-361.
- VILASECA, S., 1953: «Las industrias del sílex tarraconenses», ed. C.S.I.C. Instituto R. Caro, Madrid.
- VILASECA, S., 1968: «Cuatro días en la "Cova del Filador" (Margalef)», a La Pré-histoire, problèmes et tendances, ed. C.N.R.S., París, pp. 475-490.
- VILASECA, S., 1973: «Reus y su entorno en la Prehistoria», ed. Rosa de Reus, n.º 48 i 49, Asoc. de Estudios Reusenses, Reus.